

РОЗРОБКА ТА ОРГАНІЗАЦІЯ ГРУПОВИХ АРТ-ПРОЕКТІВ ЯК ОДИН ІЗ ЗАСОБІВ ДОСЛІДЖЕННЯ РОЗВИТКУ СУЧАСНОГО УКРАЇНСЬКОГО МИСТЕЦТВА

АНАСТАСІЯ ГОНЧАРЕНКО

Анотація. Визначено загальні тенденції розвитку сучасного українського мистецтва в контексті створення групових арт-проектів. В публікації розглядаються певні особливості художнього життя, ключовими подіями якого є організація міжнародних виставок, арт-ярмарків, резиденцій та кураторських проектів. Об'єктом аналізу стали особливості кураторських методів при підготовці та організації виставкових проектів, що стосуються комерційних, естетичних, соціальних та інших аспектів. Аналізуються процеси підготовки виставкових проектів в Україні як окремий феномен культури в еволюції виставкової практики. Дослідження особливостей створення групових арт-проектів дозволить проаналізувати трансформації розвитку сучасного українського мистецтва та інтерпретувати його, що сприятиме його донесенню до широкої аудиторії, а відповідно, дозволить вписати в соціальний контекст, що є необхідним елементом його функціонування. Також в публікації розглядаються питання експонування творів сучасного мистецтва, впливу суспільного контексту на естетичну цінність творів та проблеми взаємодії художника з публікою.

Ключові слова: кураторська діяльність, сучасне мистецтво, художні виставки, арт-проект, арт-резиденція.

Постановка проблеми. З кінця 1990-х років в українському мистецькому середовищі набуває популярності організація групових художніх виставок, ярмарків, резиденцій та фестивалів. Великі арт-майданчики, створені за останні два десятиліття в усіх культурних центрах країни, регулярно запроваджують групові молодіжні проекти задля пошуку нових та популяризації творчості вже відомих мистців та своєрідної кристалізації й визначення тенденцій розвитку сучасного українського мистецтва. Учасниками таких мистецьких заходів стають молоді професійні художники та художники-аматори, які тільки починають свій шлях у мистецтві. Подібні проекти для художників — гарна нагода отримання виставкового провенансу для своїх робіт, а для їх організаторів — шлях розвитку кураторської діяльності, адже ще з початку 1970-х, коли європейська культура відмовилась не тільки від фігури «ге-

нія», але й від «автора», це означало збереження індивідуалістських, особистісних, глибоко духовних інтенцій не у художньому об'єкті, а в кураторській концепції. Куратор пізнав функції художника, а отже, і класичні критерії композиції, міри, «цілого» виставки, яка стає подібною художньому твору, маючи зрозумілу форму та зміст [4, с. 4].

У практиці звернення до публіки концептуалістська ідея отримала найбільш характерне втілення у масштабних проектах, що проводяться регулярно у форматі міжнародних виставок, де велике значення має особистість куратора [8]. За таких умов головною ареною міжнародного художнього життя сьогодні стали всесвітні бієнале, а також всесвітні виставки-ярмарки (art-fairs), в регіональному форматі виставкові проекти втілюються в рамках арт-резиденцій та групових художніх виставок, головну режисерську та організаторську роль в цих проектах займають куратори.

Метою запропонованої публікації є дослідження тенденцій розвитку сучасного українського мистецтва в контексті групових мистецьких проєктів, а також осмислення зміни статусу мистецтва та куратора, відношень куратора та художника, відношень художника та мистецтва, що відбулись в просторі української культури з початку 1990-х років.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. В сучасному науковому просторі тема кураторства та, зокрема, організації групових художніх виставок є актуальною в межах як вітчизняного, так і закордонного мистецтвознавства. Вивчення розвитку кураторської справи почалося з 1970-х років на Заході, а трошки пізніше — з 1990-х — в Україні. Теоретичну базу запропонованого дослідження склали наукові роботи знаних дослідників теорії та історії мистецтва та культури й спогади та інтерв'ю відомих кураторів — Х. Обриста, В. Мізіано, Д. Бурена, Р. Грінберг, М. Гельмана, Б. Гройса та ін. Серед низки вітчизняних публікацій останнього двадцятиліття виділяються роботи В. Сидоренка, Г. Вишеславського, О. Соловйова, О. Федорука, Є. Герман та ін., в яких чи не вперше порушуються питання кураторської діяльності в українському мистецькому просторі. Комплексне дослідження становлення та розвитку кураторства як самостійного явища в історії світового мистецтва та, зокрема, мистецької сцени України 1990-х — початку 2000-х представляє дисертація Є. Герман «Кураторська практика в сучасному мистецтві. Світовий досвід та український контекст» [6]. На основі вивчення низки арт-проєктів та аналізу діяльності окремих видатних постатей авторкою систематизовано та класифіковано тлумачення й типи кураторства, проаналізовано провідні методи й теми знакових арт-проєктів, а також виявлено закономірності розвитку професії в українському просторі в контексті актуального міжнародного досвіду [6].

Основні результати дослідження. Концептуальне мислення на початку XXI століття привело до феноменального зростання значимості виставок на шкоду самостійній цінності творів, коли ефе-

мерний термін «проєкт» став основою діяльності сучасного художника [8]. Під час виставок як найважливішого елементу мистецького світу відбувається обмін та конструюється, підтримується та часом деконструюється значення мистецтва. Будучи одночасно і видовищем, і соціально-історичним явищем, і структуруючим інструментом, арт-проєкти формують та керують культурними змістами мистецтва [2, цит за 13, с. 8].

З організаційної точки зору сучасні групові проєкти можна схарактеризувати за чотирма основними шляхами:

– куратор/організатор виставки збирає готові художні твори на задану загальну тему (відповідальність куратора в цьому випадку полягає в тому, щоб допомогти мистецькому твору відбутись так, як хотів художник, і настільки повно, наскільки це можливо [13, с. 12]).

– куратор створює концепцію виставки та «завмляє» створення робіт художникам заздалегідь, спеціально під проєкт (якісне курування мистецького твору — його експонування на виставці — вимагає від куратора такого ж максимально почуттєвого відношення до твору та вміння побачити його у гранично широкому контексті [13, с. 13]).

– художники створюють роботи для виставок під час арт-резиденцій, симпозіумів, майстер-класів або відкритих майстерень (В. Мізіано у 1990-ті роки визначив цю кураторську методологію як «куратор-модератор»: роль куратора полягає у провокації певної взаємодії між художниками, ініціації певного процесу за рахунок часткового спрямування та модерування діалогу залучених до нього учасників [5]).

– у виставці (часто — арт-ярмарку) беруть участь окремі галереї та музеї, які самостійно визначають коло художників та/або проєктів, які вони виставляють (як вказує Д. Бурен — все більше *предметом виставки стає не експозиція творів мистецтва, а виставка виставки як мистецького твору* [1, с. 17]).

Утім, безсумнівно, що куратор має бути гнучким у своїх стратегіях, а кожна виставка — унікальним явищем, яке в ідеалі має відповідати кож-

ному окремому мистцю якомога точніше [13, с. 14]. У свій час один з найвидатніших теоретиків мистецтва ХХ століття Х. Зеєман визначив функції куратора як людини, яка робить виставки: адміністратор, поціновувач, автор передмов, бібліотекар, менеджер, бухгалтер, аніматор, зберігач, фінансист та дипломат, доповнюючи цей список функціями наглядача, логіста, комунікатора та дослідника [13, с. 21]. Професія куратора як автора експозиції за своєю суттю схожа на театральну режисуру: кураторський проект розгортає драматургію виставки всередині та ззовні фізичного простору, спираючись на художні твори, як на героїв оповідання [16, с. 34].

Найбільш розповсюдженою в сучасному мистецтві є перша концепція створення групових проектів — коли куратор/організатор розробляє загальну тему виставки та збирає роботи в художників (за системою open-call або за особистими вподобаннями), створюючи експозицію, акцентуючи увагу на питанні вироблення культурних та інтелектуальних змістів. Наприклад, сезонний дослідницький проект *Art Seasons Contemporary*, що включив виставки *ArtAutumn*, *ArtWinter*, та *ArtSummer* (2017–2018), представив панорамний огляд нового покоління молодих українських мистців у Центрі сучасного мистецтва М17 (куратор — А. Гончаренко). Метою проекту стало дослідження мистецтва як простору відкритого спілкування — важливої складової будь-якого суспільства. Учасники проекту, молоді українські художники, а також визнані професіонали, представили свою творчість усіма видами мистецтва — від інформативно-репрезентативного до інсталяцій та медіа-проектів у різних жанрах, техніках та засобах виразності, працюючи з простором, експозицією та глядачем, а також актуалізуючи глобально-важливі теми. Для куратора головною ідеєю стало створення «простору спілкування», у якому українські художники мали можливість розвиватись та отримувати досвід. *ArtSeasons*, по-перше, знайомив глядача з новими тенденціями в українській культурі, а по друге, надав змогу спільноті долучитися до розвитку українського арту. Міждисциплі-

нарність проекту у контексті процесів глобалізації, що анулюють межі простору та часу, дозволила виявити яскраві риси сучасного українського мистецтва, що можуть бути його візитівкою на світовому арт-ринку.

Фестиваль *Ukrainian Contemporary Women's Art Fest*, створений у співпраці Української асоціації жіночих досліджень у мистецтві (куратор — І. Акімова) з Інститутом проблем сучасного мистецтва Національної академії мистецтв України (куратори — А. Гончаренко, В. Тузов), поєднав виставкову та науково-дослідну програми. Фокус-темою цього фестивалю у 2018 році (13–29 липня) стало «Мистецтво компромісу» — творчі пошуки, в яких є прагнення до гармонії та стабільності через цивілізоване владнання конфліктних зіткнень — соціальних, етичних, психологічних тощо. Під час виставки відбулась міжнародна конференція «Тенденції розвитку сучасного жіночого мистецтва в Україні». Другий Фестиваль у 2019 році (2–14 липня) показав «Порядок денний» українського суспільства в контексті сучасного світу. Сучасне мистецтво як форма соціальної комунікації пропонує емоційну візуалізацію порядку денного, роблячи його об'єктом рефлексії мистецьких практик, та стимулює аналіз подій, відкриття нових сенсів, переосмислення власного відношення до вже відомого та сталого. Куратори виставки впевнені, що оцінка того, що є зараз, може стати поштовхом для розширення соціального та культурного досвіду.

Міжнародна щорічна виставка-ярмарок фотографії *Kyiv Photo Week* — соціокультурний проект (куратор — В. Тузов), місією якого є просвітницька та освітня діяльність у сферах мистецтва, пов'язаних з фотографією, та формування галузі виставкової фотографії в Україні. У рамках проекту — аналіз сучасних тенденцій фотографічного мистецтва, розкриття соціального значення фотографії, формування світогляду та смаків аудиторії, пошук та розвиток молодих талантів. Наприклад в експозиції Другого Форуму (24–28 жовтня 2018 року, комплекс «Торонто-Київ») взяли участь понад 50 українських та зарубіжних фото-

графів (з Австрії та Непалу). Значну частину експозиції склали концептуальна фотографія — одна з сучасних тенденцій у світовій фотографії, а також соціальні спецпроекти.

Практика показує популярність та простоту даного методу формування кураторського проекту, утім, у цього методу є свої складнощі, адже на такі виставки, у разі оголошення open-call, надсилається величезна кількість робіт і виокремити із низки заявників справжні перлини — стає доволі складно навіть для фахового кураторського ока. Головним завданням організатора експозиції стає формування простору, у якому він мав би змогу розгорнути свою власну драматургію та в якому б могло відбутись мистецтво [13]. Куратор в такій експозиції створює для художнього твору новий контекст, що нашаровується на першопочатковий задум мистця, а це частково змінює і його творчість [16, с. 36]. Отже, у групових виставках іноді спостерігається невідповідність робіт між собою в експозиції (тому що робиться вона, по суті, перед самою виставкою і роботи часто вже просто фізично неможливо замінити), а також невідповідність заданій темі виставки.

Другий шлях створення групової виставки — коли куратор заздалегідь придумує тему, пише концепцію та створює план та вигляд експозиції і запрошує художників створити роботи спеціально для проекту (таким чином експоновані твори будуть в першу чергу слугувати розкриттю теми та ідеї кураторського проекту). Прикладом таких проектів є *Великий скульптурний салон* («Мистецький Арсенал»), завжди стильне та концептуальне *Summer Art Show* (Voloshyn Gallery) (це той самий випадок, коли роботи для виставки створюються не просто для неї, а творяться безпосередньо в просторі галереї перед самою виставкою), арт-проект *Парадний портрет* (галерея White World), цикл виставок *Однаково різні* (ІПСМ НАМУ) та ін.. Цей шлях складніший, адже, по-перше, не завжди можна бути впевненими, чи художники впорайуться з поставленим завданням; необхідно здійснювати постійний контроль за процесом творення

робіт; спеціальне створення роботи для запланованої виставки — це, по-суті, робота «на замовлення», що має передбачати певний гонорар для художника, або куратор має надати гарантії продажу роботи.

Великий скульптурний салон (куратори — Н. Заболотна, О. Соловйов) — арт-форум, присвячений мистецтву пластики, що сім років поспіль відбувався спочатку в Українському Домі, а потім у Мистецькому Арсеналі. Форум різнобічно відображав процеси, що відбуваються в сучасній українській скульптурі, щороку змінюючи свій тематичний вектор, загострюючи увагу на актуальних тенденціях, ретроспективах або культурних надбаннях. Щороку Великий скульптурний салон представляв твори понад 70 українських авторів, а це близько 200 робіт, а також персональні презентації і тематичні спецпроекти, що представляли класику світової скульптури.

У рамках серії виставок молодих українських художників *Summer Art Show* у 2018 році Voloshyn Gallery представила кураторський проект Л. Хоменко «Перехресне море». У виставці взяли участь шість молодих авторів, випускників Київ Academy of Media Arts. Куратор виставки зазначає, що «... подібно до океанських хвиль, підходи в роботах художників зіштовхуються, утворюючи складний малюнок опозицій. Втім, вони й доповнюють одне одного, балансуючи між запереченням і ствердженням. Так, автори працюють із архаїчним: старо- та новозавітним, середньовічним, бароковим та національним» (з прес-релізу виставки. — *прим.наша*).

Виставка «*Однаково різні. Частини мови*» (29 серпня — 15 вересня 2018 року, куратор — К. Кожемяка, ІПСМ НАМУ) об'єднала чотирьох українських митців, кожен з яких користується своєю індивідуальною пластичною, візуальною мовою, роблячи внесок у загальну концепцію проекту. Куратори виставки мали на меті занурити глядача у середовище, в якому можна відчувати універсум тактильно, на дотик, і яке, в той же час, здатне активувати особистий, інтимний простір, який ми постійно втрачаємо [14].

Сьогодні розвивається новий тип кураторської практики — з ясною концепцією виставки, з відбором творів, що відповідають потребам цільного формального та змістовного образу виставки. Завдання повноцінної репрезентації одного або декількох художників змінилося на задачу репрезентації ідеї, символічного образу, «художньої ситуації» або певних абстрактних філософських чи соціальних реалій [3, с. 181]. Так сформувався третій метод формування експозицій в групових проєктах, що виник завдяки участі українських мистців у *арт-резиденціях* (наприклад *Dukley European Art Community*, у якій регулярно беруть участь українські мистці, *Edem Resort Lviv*, *FACE Foundation FACE of ART* в Галереї «Лавра» та ін.), *симпозіумах* та *пленерах* (галерея «Червоне-Чорне» в Каневі, *Скульптурний симпозіум імені К. Малевича* в Києві), майстер-класів (школа Ю. Гейко *Studicom*, *Kyiv Academy of Media Arts*, Школа сучасного мистецтва при Інституті проблем сучасного мистецтва тощо) або «відкритих майстерень» (*АКТ*) — своєрідних майданчиків для спостереження, натхнення та обміну досвідом, що набувають популяризації в Україні. Цей метод прийшов до нас із Європи, адже там створення робіт у співпраці є досить популярним. Для художників такі мистецькі практики, як симпозіуми та арт-резиденції, є своєрідним виходом із «зони комфорту», адже процес створення робіт відбувається у незвичному просторі. Результатом такого експерименту може стати як нечуваний прорив у творчості, так і абсолютне фіаско. Концепція «відкритих майстерень» передбачає показ глядачеві не готового продукту — твору мистецтва, а самого процесу його творення (схоже з концепцією «відкритої кухні» у ресторані).

Мистецька резиденція сама по собі є сильним культурним інститутом. У світі існують тисячі арт-резиденцій, адже це простий та достатньо ефективний метод включення території у культурний обмін. Прикладом для українських арт-інституцій може послужити культурний центр *Dukley European Art Community* (Чорногорія) — масштабний проєкт арт-резиденції галериста М. Гельмана та парт-

нерів. Проєкт включає: премію в галузі мистецтва, арт-резиденцію, вільні майстерні, простір для бізнесу, пов'язаного з мистецтвом, мистецький фестиваль. Резиденція працює не за конкурсом, а за запрошеннями кураторів. Місією *Dukley European Art Community* є спільні проєкти з музеями, театрами, університетами, культурними центрами; знайомство людей мистецтва з Чорногорією; створення нових та актуалізація старих культурних пам'яток; сприяння їхній культурній інтеграції у життя Чорногорії; впровадження культурного проєкту в економіку та життя країни, створення інституції, що відповідає новому місцю культури у XXI столітті.

Арт-простір Edem, створений у готельному комплексі *Edem Resort Medical & SPA* є першим на території України архітектурно-скульптурним парком, своєрідним «музеєм під відкритим небом», де експонуються сучасні мистецькі твори, а також раритети й артефакти. Художній простір залучає молодих талановитих мистців та створює їм платформу й умови для розвитку та комунікації. Організатори арт-резиденції вказують, що «мистецтво дозволяє бачити життя по-новому, шукати натхнення у повсякденних речах. Воно наповнює змістом складне існування людини. Ми прагнемо, щоб воно стало частиною нашого життя, невідділюємо, як повітря» (з офіційного сайту резиденції. — А. Г.).

Першочерговою метою мистецької резиденції *FACE of ART* (галерея «Лавра») є створення особливого середовища, що б заохочувало художників до роботи над тією чи іншою актуальною темою. Резиденція збирає тих митців, чії роботи потребують роздумів та ретельного наукового аналізу. Головним дослідженням Резиденції є нова мова актуального мистецтва та діалог творчої особистості в контексті взаємодії із зовнішнім (соціальним) та внутрішнім (власним) світами, який можна назвати певною ознакою мистецької образності та нової художньої мови сучасного мистецтва. В Резиденції від початку її заснування працювали митці з Німеччини, Хорватії, США, Польщі, Грузії, Великобританії, Болгарії та України. За глибо-

ким переконанням куратора Резиденції Т. Міронової, сьогодні існує наголошена В. Сидоренком «необхідність пошуку як притаманних історично, так і адекватних сучасності мистецьких форм вираження» [15], вказуючи найважливішим чинником розвитку цієї взаємодії «поетапне, планомірне об'єднання творчих зусиль митців і мистецтвознавців не тільки з України, а й з-за кордону» [15]. Ця, нова мова й методика продукування сучасного мистецтва, вельми далека від традицій класичної образотворчої школи й особливо яскраво це помітно в роботах західних митців [12].

Масштабний культурний простір АКТ займає площу у 3500 кв.м. на території Арт-заводу «Платформа». Експозиція виставки будується з елементами живого художнього процесу. Простір АКТ представляє собою величезну студію/майстерню, де працюють художники і де демонструються твори як в процесі їх створення, так і під час фінальних тематичних виставок. Куратори простору відбирають учасників майстерень у форматі відкритого open call, керуючись мотто: «Для того, щоб зрозуміти чим сьогодні є культура, не варто шукати її в штучно створених просторах, що ізольовані від реальності галерейними стінами. Відповідність часу — це головна умова розвитку культури, у системі якої кожен з нас є одночасно реакціонером, користувачем та ініціатором змін системи теорії та практики нових стратегій комунікації з культурою, середовищем та сучасністю» (з Facebook-сторінки простору. — А. Г.).

Влітку 2018 року в Києві на території арт-резиденції 13-го павільйону Експоцентру ВДНГ був поновлений *Міжнародний скульптурний симпозиум імені О. Архипенка* (куратор — Д. Момот, організатор — Adamovsky Foundation). Метою симпозиуму, що зібрав шістьох скульпторів — з України, Німеччини та Канади, став розвиток та популяризація пластичних мистецтв та повернення видатних українських імен у поле суспільної свідомості. Крім того, варто відзначити, що це перший пленер в Києві за часи незалежності України, що проходить на тій же локації, що і 30 років тому, який є сьогодні вільним від ідеологічних сюжетів

радянських часів, відроджуючись, знову зібрав самотніх митців, натхненних духом свободи [11].

Четверний шлях експонування групових мистецьких проєктів — створення *ярмарків галерейних та музейних проєктів* як то *KyivArt Week* (куратори — Є. Березницький, М. Вторушина), *ART-KYIV Contemporary* (куратори — Н. Заболотна, О. Соловйов) — головних форумів міжнародного культурного співробітництва та взаємодії. За своєю основною сутністю такі виставки нагадують всесвітні art fairs — Art Basel, Scope, Freeze, тощо тільки в межах України, утворюючи для українських фахівців живе та безпосереднє спілкування з колегами, обмін досвідом та думками, адже відвідування світових арт-подій, аналіз їх роботи, досягнень є необхідним для діяльності професійного куратора.

Щорічний фестиваль мистецтва *KyivArt Week* у 2019 році відбувся вже вчетверте (20–26.05.2019) традиційно в Комплексі «Торонто-Київ». Подія включила в себе ряд інсталяцій і художніх спецпроєктів по всьому місту, освітню програму, показ короткометражних фільмів про сучасне українське мистецтво і великий ярмарок галерей і арт-об'єктів *Kyiv Art Fair*. На ярмарку, загальною площею до 5000 кв.м., було представлено понад тисячу робіт світових і українських художників, в тому числі сорок галерей з України, Німеччини, Австрії, Данії, Франції та США. Одна з місій ярмарку — познайомити киян і гостей столиці з художніми роботами актуальних українських та світових авторів. Фестиваль охоплює ряд локацій по всьому місту, де представляються тематичні інсталяції та спецпроєкти українських і міжнародних художників і кураторів. Однією з цілей Фестивалю є розвиток художньої інфраструктури, а також ініціація різнобічних взаємодій в культурному полі та демонстрація різних напрямків у сучасному світовому мистецтві. Наприклад, серед учасників ярмарку у 2019 році — *Serge Sorokko Gallery* — успішна галерея, заснована у 1984 році, що має велику колекцію світового післявоєнного та сучасного мистецтва — від живопису та скульптури до графіки та фото-

графії. Вона представила роботи трьох видатних мистців: В. Попова (США), В. Сидоренка (Україна) та С. Ханта (США).

Одним з цікавих прикладів ярмаркових проєктів останнього двадцятиліття став *ART-KYIV Contemporary* — художній форум, що десять років поспіль проводився в Києві спочатку в Українському Домі, а потім у приміщенні Мистецького Арсеналу. Кожен рік Форум презентував понад 40 нових проєктів від провідних сучасних українських митців, кураторів, арт-інституцій. Обравши формат актуального проєктного висловлювання, куратори пропонували учасникам простір для відкритої художньої комунікації, живої дискусії щодо гострих проблем сьогодення, представляючи проєкти, що резонують із викликами часу, — самодостатні, цілісні та розгорнуті експозиції, з великою медійною градацією. Окрім традиційного живопису та графіки експонувалися фото- та мультимедійні проєкти, що створювали об'єктивну та актуальну картину сучасної візуальної практики з широким реєстром — від концептуалізму до наїву. Програма Форуму включала дискусійну платформу — зустрічі з авторами та кураторами проєктів, лекції відомих українських істориків та філософів, критиків та мистецтвознавців. Форум *ART-KYIV* можна віднести до європейської традиції глобальних ярмарків сучасного мистецтва, де провідні галереї, арт-інституції, колекціонери пропонують різноманітні програми, засновані на власних колекціях, збільшуючи таким чином рівень їх оцінки. Такі події мають широкий резонанс у професійних колах, демонструючи певні тенденції у сучасному українському мистецтві [9].

Вказані мистецькі події пропонують сукупність різних тенденцій, що нібито мають між собою мало спільного, однак масштабно представляють поточні художні явища. Ці проєкти

залучають до кола своїх глядачів як професійну спільноту, так і людей, які формально не належать до художніх кіл. По суті, це — парадоксальне явище, адже куратор має надати форму певній масі мистецьких творів, не скасувавши та не скоротивши її [13, с. 19].

Висновки. Кураторська діяльність у арт-процесі сьогодні є тією відправною точкою, від якої в подальшому відштовхуються інші представники арт-середовища. Самим фактом включення або невключення твору певного художника до складу виставки куратор робить вибір, що формує творчу долю художника, з одного боку, та загальні тенденції розвитку мистецтва — з іншого. При цьому важливо розуміти, що мистецтво сьогодні вбирає в себе необмежену кількість та можливих прочитань, чому сприяють кураторські проєкти в усіх їх проявах.

Сьогодні можна виокремити чотири аспекти, які формують діяльність куратора групових проєктів в сучасному мистецтві: куратор/організатор виставки збирає готові роботи художників на задану загальну тему; куратор створює концепцію виставки та «замовляє» створення робіт художникам заздалегідь і спеціально під проєкт; художники створюють роботи для виставок під час арт-резиденцій, симпозіумів, майстер-класів або відкритих майстерень; у виставці (часто — арт-ярмарку) беруть участь окремі галереї та музеї, що вільні самостійно визначати коло художників та/або проєктів, які вони виставляють. Видозміна виставкової практики та поява програмних проєктів, цілісних концептуальних виставок призвела до того, що відповідальність за зміст та ідею виставки була перекладена з окремих художників на куратора [3, с. 182]. Такі проєкти сьогодні мають жорстку орієнтацію на глядача та якість, вони строго регламентовані та мають свої визначені спрямування та концепції.

Література

1. Buren D. Exposition d'une exposition // Dokumenta5, Befragung der Realitaet, Bildwelten heute. Ausst. Katalog Kassel. Kassel, 1972. 378 p.
2. Reesa Greenberg, Bruce W. Ferguson, Sandy Nairne. «Introductlon», Thinking about Exhibitions. Rout ledge, London and New York, 1996.
3. Бирюкова М. «Куратор как художник» и «выставка как произведение искусства» в западной культуре второй половины XX в. Харальд Зеeman и его выставочные проекты // Общество. Среда. Развитие, 2010. № 3(16), С. 181–185.
4. Бирюкова М. Кассельская Документа 5 Харальда Зеemана: к проблеме художественной формы в западном искусстве второй половины XX века // Известия Российского государственного педагогического университета им. А. Герценаю 2008. № 54. С. 17–21.
5. Виктор Мизиано: «Если куратор — художник, то и художник может быть куратором» // IST Publishing. URL: <https://www.istpublishing.org/new-blog-1/viktor-misiano-esli-kurator-hudoznik-to-i-hudoznik-mozet-byt-kuratorom> (дата обращения: 13.10.2019).
6. Герман Є. Кураторська практика в сучасному мистецтві. Світовий досвід та український контекст. Дис. ... канд. мист: Спец. 17.00.05 / Національна академія образотворчого мистецтва і архітектури. Київ, 2016.
7. Гройс Б. Художник как куратор плохого искусства // Искусство утопии, 2003. С. 232–239.
8. Котломанов А. Паблик-арт: страницы истории. Торжество концептуализма. Биеннале, конкурсы, арт-проекты // Вестник Санкт-Петербургского университета, 2015. Сер. 15. Вып. 3.
9. Лапов А. ART-KYIV Contemporary X — баланс пустоты и содержания // 112.ua. URL: <https://112.ua/statji/art-kyiv-contemporary-x-balans-pustoty-i-soderzhaniya-260180.html> (дата обращения: 14.10.2019).
10. Мизиано В. Пять лекций о кураторстве. М.: Ад Маргинем Пресс, 2014. 256 с.
11. Міжнародний скульптурний симпозиум імені Архипенка стартував у Києві // ArtUkraine. URL: <http://artukraine.com.ua/n/mizhnarodniy-skulpturniy-simpozium-imeni-arkhipenka-startuvav-u-kiyevi/#.XWUMbOgzZPY> (дата звернення: 14.10.2019).
12. Міронова Т. Художні засоби та образотворчість сучасного українського мистецтва (досвід діяльності міжнародної мистецької резиденції Face of Art) // Сучасне мистецтво — 2018. Вип. 14. С. 237–244.
13. Обрист Х. Краткая история кураторства. М.: Ад Маргинем Пресс, 2012. 256 с.
14. Однаково різні. Частина мови: нова виставка від ArtHuss // Архідея. URL: <http://archidea.com.ua/diary/news/363423-odnakovo-rizni-castini-movi-nova-vistavka-vid-arthuss> (дата звернення: 14.10.2019).
15. Сидоренко В. Візуальне мистецтво від авангардних зрушень до новітніх спрямувань. Розвиток візуального мистецтва України XX–XXI століття. К.: ВХ [студіо], 2008. 187 с.
16. Щербакова Е. Харальд Зеeman: такой же первооткрыватель, как и все мы // ЛОГОС. 2015. Т. 25. № 5. С. 33–52.

References

1. Buren D. Exposition d'une exposition // Dokumenta5, Befragung der Realitaet, Bildwelten heute. Ausst. Katalog Kassel. Kassel, 1972. 378 p.
2. Reesa Greenberg, Bruce W. Ferguson, Sandy Nairne. «Introductiön», Thinking about Exhibitions. Routledge, London and New York, 1996.
3. Biryukova M. «Kurator kak hudozhnik» i «vyistavka kak proizvedenie iskusstva» v zapadnoy kulture vtoroy poloviny XX v. Harald Zeeman i ego vyistavochnyie proekty // Obschestvo. Sreda. Razvitie. 2010. # 3(16), S. 181–185.
4. Biryukova M. Kasselskaya Dokumenta 5 Haralda Zeemana: k probleme hudozhestvennoy formy v zapadnom iskusstve vtoroy poloviny HH veka // Izvestiya Rossiyskogo gosudarstvennogo pedagogicheskogo universiteta im. A. Gertsena. 2008. # 54. S. 17–21.
5. Viktor Miziano: «Esli kurator — hudozhnik, to i hudozhnik mozhet byt kuratorom» // IST Publishing. URL: <https://www.istpublishing.org/new-blog-1/viktor-misiano-esli-kurator-hudozhnik-to-i-hudozhnik-mozet-byt-kuratorom> (last accessed: 14.10.2019).
6. German Ye. Kurators`ka prakty`ka v suchasnomu my`stecztvi. Svitov`j dosvid ta ukrayins`ky`j kontekst. Dy`s. ... kand. my`st: Specz. 17.00.05 / Nacional`na akademiya obrazotvorchogo my`stecztva i arhitektury`. Ky`yiv, 2016.
7. Groys B. Hudozhnik kak kurator plohogo iskusstva // Iskusstvo utopii. 2003. S. 232–239.
8. Kotlomanov A. Pablik-art: straniysy istorii. Torzhestvo kontseptualizma. Biennale, konkursy, art-proekty // Vestnik Sankt-Peterburgskogo universiteta. 2015. Ser. 15. Vyip. 3.
9. Lapov A. ART-KYIV Contemporary X — balans pustoty i sodержaniya // 112.ua. URL: <https://112.ua/statji/art-kyiv-contemporary-x-balans-pustoty-i-soderzhaniya-260180.html> (last accessed: 14.10.2019).
10. Miziano V. Pyat lektsiy o kuratorstve. M.: Ad Marginem Press, 2014. 256 s.
11. Mizhnarodny`j skul`pturny`j sy`mpozium imeni Arxy`penka startuvav u Ky`yevi // ArtUkraine. URL: <http://artukraine.com.ua/n/mizhnarodniy-skulpturniy-simpozium-imeni-arkhipenka-startuvav-u-kiyevi/#.XWUMbOgzZPY> (last accessed: 14.10.2019).
12. Mironova T. Xudozhni zasoby` ta obrazotvorchist` suchasnogo ukrayins`kogo my`stecztva (dosvid diyal`nosti mizhnarodnoyi my`stecz`koyi rezy`dencyi Face of Art) // Suchasne my`stecztvo — 2018. Vy`p. 14. S. 237–244.
13. Obrist H. Kratkaya istoriya kuratorstva. M.: Ad Marginem Press, 2012. 256 s.
14. Odnakovo rizni. Chasty`ny` movy`: nova vy`stavka vid ArtHuss // Arxideya. URL: <http://archidea.com.ua/diary/news/363423-odnakovo-rizni-castini-movi-nova-vistavka-vid-arthuss> (last accessed: 14.10.2019).
15. Sy`dorenko V. Vizual`ne my`stecztvo vid avangardny`x zrushen` do novitnix spryamuvan`. Rozvy`tok vizual`nogo my`stecztva Ukrayiny` XX–XXI stolittya. K.: VX [studio], 2008. 187 s.

Гончаренко А. А. Разработка и организация групповых арт-проектов как одно из средств исследования развития современного украинского искусства

Аннотация. Определены общие тенденции развития современного украинского искусства в контексте создания групповых арт-проектов. Рассмотрены некоторые особенности художественной жизни, ключевыми событиями которой является организация международных выставок, арт-ярмарок, резиденций и кураторских проектов. Объектом анализа стали особенности кураторских методов при подготовке и организации выставочных проектов, касающихся коммерческих, эстетических, социальных и других аспектов. Анализируются процессы подготовки выставочных проектов в Украине как отдельный феномен культуры в эволюции выставочной практики. Исследование особенностей создания групповых арт-проектов позволит проанализировать трансформации развития современного украинского искусства и интерпретировать его, а также будет способствовать его донесению до широкой аудитории, а соответственно, позволит вписать в социальный контекст, что является необходимым элементом его функционирования. Также в публикации рассматриваются вопросы экспонирования произведений современного искусства, влияния общественного контекста на эстетическую ценность произведений и проблемы взаимодействия художника с публикой.

Ключевые слова: кураторская деятельность, современное искусство, художественная выставка, арт-проект, арт-резиденция.

Goncharenko A. A. Development and organization of group art projects as one of the means of researching the development of contemporary Ukrainian art

Abstract. The general tendencies of development of contemporary Ukrainian art in the context of creation of group art projects are determined. Some features of artistic life, the key events of which are the organization of international exhibitions, art fairs, residences and curatorial projects, are considered. The object of analysis was the features of curatorial methods in the preparation and organization of exhibition projects related to commercial, aesthetic, social and other aspects. The processes of preparation of exhibition projects in Ukraine are analyzed as a separate phenomenon of culture in the evolution of exhibition practice. Studies of the creation of group art projects will examine the transformation of modern Ukrainian art and interpret it, and contribute to delivering its wide audience and, accordingly, will enter into a social context that is essential for its functioning. The publication also deals with the issues of exhibiting works of contemporary art, the influence of public context on the aesthetic value of works and the problem of interaction of the artist with the public.

Keywords: curatorial activities, contemporary art, art exhibitions, art project, art residence.